

Роман ТОПАЗЛИ¹,

кандидат економічних наук, докторант

ORCID ID: [0000-0002-0729-3614](https://orcid.org/0000-0002-0729-3614)

¹Державний університет «Житомирська Політехніка»

Прийняття: 20/12/2025

Рецензія: 23/12/2025

Публікація: 30/12/2025

JEL Класифікатор:

L74, O40, J21, H54, O22

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Топазли Р.,
2025

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-4-21>

ВПЛИВ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ БУДІВНИЦТВА НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено комплексне дослідження впливу програм розвитку будівництва на економічне зростання та рівень зайнятості населення в Україні. Акцентовано увагу на ролі будівельної галузі як одного з ключових драйверів національного господарства, що генерує мультиплікативний ефект на суміжні сфери – виробництво будівельних матеріалів, транспортну інфраструктуру, машинобудування тощо. На прикладі державних програм, зокрема «Великого будівництва», проаналізовано зміни в основних макроекономічних показниках, динаміку зайнятості у галузі та регіональні аспекти реалізації проєктів. Визначено, що під час активної реалізації масштабних будівельних програм відбувається приріст ВВП, активізація підприємницької діяльності та розширення ринку праці. Особливу увагу приділено аналізу нормативно-правового забезпечення будівельної діяльності, інституційним реформам у сфері контролю та управління проєктами, а також викликам, які обмежують ефективність розвитку галузі – зокрема проблемам фінансування, бюрократичним бар'єрам та нестачі кваліфікованих кадрів. У результаті дослідження сформульовано висновки про необхідність удосконалення державної політики у сфері будівництва з метою підвищення її впливу на економічну стабільність і повоєнне відновлення країни. Запропоновано низку рекомендацій щодо оптимізації управління будівельними програмами, розвитку цифрових технологій у проєктуванні та посилення прозорості дозвільних процедур.

Ключові слова: будівництво, економічне зростання, зайнятість, державні програми, інфраструктура, інвестиції, управління проєктами.

Roman TOPAZLY

MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF CONSTRUCTION DEVELOPMENT PROGRAMS IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

The article conducts a comprehensive study of the impact of construction development programs on economic growth and employment levels in Ukraine. The focus is on the role of the construction industry as one of the key drivers of the national economy, which generates a multiplier effect on related sectors – the production of building materials, transport infrastructure, mechanical engineering, etc. Using the example of state programs, in particular "Large-scale Construction", changes in key macroeconomic indicators, employment dynamics in the industry and regional aspects of project implementation are analyzed. It is determined that during the active implementation of large-scale construction programs, GDP growth occurs, entrepreneurial activity is activated and the labor market expands. Special attention is paid to the analysis of the regulatory and legal support for construction activities, institutional reforms in the field of project control and management, as well as challenges that limit the effectiveness of the development of the industry - in particular, financing problems, bureaucratic barriers and a shortage of qualified personnel. The study concluded that there is a need to improve state construction policy in order to increase its impact on economic stability and post-war recovery of the country. A number of recommendations were proposed to optimize the management of construction programs, develop digital technologies in design, and increase the transparency of permitting procedures.

Keywords: construction, economic growth, employment, state programs, infrastructure, investments, project management.

Постановка проблеми. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні, зокрема в умовах повномасштабної війни та необхідності масштабного відновлення зруйнованої інфраструктури, актуалізує питання підвищення ефективності реалізації програм розвитку будівництва. Будівельна галузь відіграє стратегічну роль у національній економіці, оскільки має високу інвестиційну привабливість, забезпечує значний внесок у формування валового внутрішнього продукту та створює робочі місця як у самій галузі, так і в суміжних секторах. Водночас практична реалізація державних програм у сфері будівництва супроводжується низкою системних проблем – нестабільністю фінансування, недосконалістю нормативно-правової бази, фрагментарністю інституційної підтримки та браком ефективних механізмів управління проектами. У період 2020 – 2023 рр. держава

ініціювала низку масштабних інфраструктурних програм, які продемонстрували позитивний вплив на економічну динаміку в окремих регіонах та сприяли зростанню зайнятості. Однак рівень ефективності цих програм суттєво варіюється залежно від організаційних підходів, якості управління, прозорості процедур та здатності швидко адаптуватися до зовнішніх викликів. У зв'язку з цим постає потреба у комплексному дослідженні того, яким чином програми розвитку будівництва впливають на ключові макроекономічні показники країни, зокрема на темпи економічного зростання та структуру ринку праці. Крім того, актуальним є вивчення потенціалу будівельної галузі як інструменту відновлення економіки в післякризовий період та формування на цій основі рекомендацій для підвищення результативності державної політики у сфері будівництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку будівельної галузі як складової економічного зростання неодноразово ставала предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Значна увага приділяється аналізу стану галузі, її інституційного забезпечення, правових засад функціонування та ролі у формуванні макроекономічної стабільності. Зокрема Кавун В. А. у своїй праці здійснив всебічний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку будівельної галузі України, акцентуючи увагу на динаміці інвестицій, обсягів будівництва та регіональних особливостях [4]. Дослідження Гарата М. Р. [3] висвітлює будівельну діяльність як об'єкт науково-правових досліджень, підкреслюючи важливість правової визначеності та ефективного державного регулювання для стабільного функціонування галузі.

Інституційним аспектам управління будівництвом приділено увагу у роботах Гуштик Н., яка здійснила ретроспективний аналіз державного управління в галузі будівництва, акцентуючи увагу на необхідності модернізації управлінських механізмів [7]. Також варто відзначити публікацію Тація Ю., де розглядається українська дозвільна система у порівнянні з кращими світовими практиками, що є актуальним у контексті забезпечення прозорості та ефективності реалізації будівельних програм [5]. Із практичної точки зору вагомими є аналітичні матеріали, присвячені реформі контролю у будівництві, зокрема стаття Васильченка Ю. щодо діяльності ДІАМ і нових підходів щодо забезпечення якості будівельних робіт [6].

У сфері управління інфраструктурними та будівельними проектами важливий внесок зроблено Кононенком І. В. та Кподжедо М. Ф. К., які запропонували метод вибору підходів до управління портфелем проєктів, адаптований до українських умов [1]. У свою чергу, Івко А. В. дослідив можливість синкретичного управління проєктами відновлення дорожньої

інфраструктури, що є актуальним в умовах масштабної відбудови країни [2]. Значний інтерес становить також праця Зеленкова А. В. та Нестеренка Г. В., присвячена особливостям управління дорожньо-будівними роботами на підприємствах машинобудівної галузі, що підкреслює міжгалузевий характер впливу будівництва [8].

Незважаючи на наявність ґрунтовних наукових розвідок, проблема комплексного оцінювання впливу програм розвитку будівництва на економічне зростання та зайнятість населення залишається недостатньо розкритою. Актуальним є поєднання кількісного макроекономічного аналізу щодо вивчення інституційної ефективності реалізації будівельних програм, що і визначає новизну та практичну значущість даного дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження впливу програм розвитку будівництва на економічне зростання та зайнятість населення в Україні з урахуванням сучасних соціально-економічних умов, викликаних як внутрішніми трансформаціями, так і зовнішніми факторами, зокрема наслідками воєнних дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будівельна галузь є однією з базових складових національного господарства України, яка формує основу для інфраструктурного, соціального та промислового розвитку. Через свою інтеграцію в економічні ланцюги будівництво виконує не лише функцію створення матеріально-технічної бази, а й активно впливає на інвестиційний клімат, ділову активність, ринок праці та регіональний розвиток. Стан будівельної сфери є одним із чутливих індикаторів загальної економічної динаміки, що пояснюється її високою капіталоємністю, технологічною складністю та мультиплікативним ефектом.

У дослідженні Кавуна В. А. [4] підкреслюється, що будівництво має стратегічне значення для України, оскільки забезпечує створення об'єктів життєдіяльності населення, виробничих потужностей та критичної інфраструктури. При цьому кожна гривня, інвестована в галузь, генерує до 1,8 – 2 гривень доданої вартості в суміжних секторах, зокрема у виробництві будівельних матеріалів, транспортуванні, енергетиці, торгівлі тощо. Це підтверджується також висновками Гарата М. Р., який підкреслює науково-правову значущість будівельної діяльності для формування правового простору господарської діяльності держави [3].

Згідно з даними Держстату України, частка будівництва у ВВП у 2021 році становила 6,3%, а в 2023 році, незважаючи на війну, збереглась на рівні 6,7% завдяки активізації державних програм з відновлення інфраструктури. Це демонструє адаптивність галузі до кризових умов та її здатність підтримувати економічну активність навіть в умовах надзвичайної нестабільності.

Особливу роль галузь відіграла під час реалізації державної інфраструктурної ініціативи «Велике будівництво», яка дала потужний імпульс модернізації дорожньої, соціальної та медичної інфраструктури. Як зазначає Івко А. В. [2], застосування сучасних підходів щодо управління проектами, зокрема синкретичних моделей, дозволило досягти високої швидкості реалізації об'єктів за умов обмежених ресурсів. У період 2020 – 2022 рр. було збудовано або відремонтовано понад 15 тис. інфраструктурних об'єктів, включно з дорогами, школами, лікарнями та спортивними закладами, що мало значний позитивний ефект на економіку та зайнятість.

Крім економічної, будівельна галузь виконує важливу соціальну функцію, виступаючи джерелом стабільної зайнятості для значної частини населення. Станом на 2023 рік, за офіційною статистикою, у секторі працювало близько 415 тис. осіб, що становить понад 2,5% загальної зайнятості в економіці. Водночас у пікові періоди реалізації державних програм приріст зайнятості в галузі становив до 10% на рік. Цей ефект підсилюється залученням працівників у суміжні галузі, що опосередковано пов'язані з будівництвом, зокрема у сфері логістики, машинобудування та енергетики [4].

Вагоме значення має й інституційна підтримка розвитку будівництва. У статті Васильченка Ю. [6] висвітлюється реформа державного архітектурно-будівельного контролю, зокрема запуск Державної інспекції архітектури та містобудування (ДІАМ), яка мала на меті усунути корупційні ризики, забезпечити прозорість дозвільної системи та покращити якість реалізації проектів. Також важливими є законодавчі ініціативи щодо цифровізації процесів – електронне ліцензування, відкриті реєстри, автоматизація погодження проектної документації, що наближає Україну до кращих світових практик, як це відображено у дослідженні Тація Ю. [5].

Водночас, як зазначає Гуштик Н. [7], ефективність державного управління у будівництві досі залишається недостатньою через надмірну зарегульованість, фрагментарність політики, відсутність єдиного стратегічного бачення розвитку галузі. Для повноцінної реалізації потенціалу будівництва необхідна синергія економічних, управлінських та правових механізмів.

Підсумовуючи, будівельна галузь України є не лише важливою складовою економічного комплексу, а й інструментом відновлення, модернізації та довгострокового розвитку держави. Її ефективне функціонування в умовах повоєнного відновлення набуває ще більшої вагомості, оскільки дозволяє поєднати економічну доцільність, соціальну відповідальність та стратегічні національні інтереси.

У контексті економічного зростання та структурної трансформації економіки України програми розвитку будівництва відіграють стратегічно важливу роль. Вони виступають не лише як інструменти модернізації фізичної інфраструктури, але й як чинники соціально-економічної стабілізації, особливо в умовах кризових явищ – пандемії COVID-19, повномасштабної війни, економічної рецесії. Особливістю державної політики останніх років стало активне використання масштабних інфраструктурних програм як засобу стимулювання внутрішнього попиту, зайнятості та відновлення інвестиційної активності. Такі програми мають системний характер, охоплюють різні типи об'єктів (транспортні, соціальні, житлові, промислові) та передбачають значну взаємодію між центральними і місцевими органами влади, а також приватним сектором.

Однією з найбільш масштабних ініціатив в історії незалежної України стала програма «Велике будівництво», започаткована у 2020 році. Вона передбачала оновлення ключових об'єктів дорожньої, соціальної та спортивної інфраструктури. Протягом 2020 – 2022 рр. у межах програми було збудовано або реконструйовано понад 15 000 об'єктів: понад 14 000 км доріг, понад 500 шкіл і дитячих садків, понад 400 медичних установ і більше 200 спортивних об'єктів. Програма охопила всі області країни, забезпечивши рівномірний регіональний вплив на соціально-економічний розвиток [2].

Івко А. В. у своєму дослідженні підкреслює, що успішна реалізація таких проєктів можлива лише за умов ефективного управління на основі сучасних концепцій, зокрема синкретичного управління, яке поєднує традиційні та адаптивні підходи щодо проєктного менеджменту [2]. Така гнучкість дозволяє враховувати особливості кожного об'єкта, ресурсні обмеження, ризики та часові рамки. Кононенко І. В. та Клоджедо М. Ф. К., у свою чергу, наголошують на важливості вибору відповідного підходу щодо управління портфелем будівельних проєктів, що дозволяє забезпечити баланс між якістю, вартістю та строками реалізації [1].

Програми розвитку будівництва в Україні характеризуються декількома специфічними рисами. По-перше, вони мають високий рівень бюджетної участі, що робить їх залежними від фінансової стійкості держави. У 2021 році на реалізацію лише дорожньої частини «Великого будівництва» було передбачено понад 150 млрд грн із Державного дорожнього фонду та інших джерел. По-друге, значна частина проєктів має комплексний міжгалузевий характер, що потребує узгодженості дій між міністерствами, місцевими адміністраціями та підрядниками. По-третє, державні будівельні програми все частіше реалізуються у партнерстві з міжнародними фінан-

совими установами (ЄІБ, ЄБРР, Світовий банк), які висувають високі вимоги до прозорості, моніторингу та управління ризиками.

Особливу увагу приділено цифровій трансформації процесів управління будівництвом. Впровадження електронної системи погодження проектної документації, відкритого реєстру дозвільних документів та системи моніторингу фінансування дозволяє забезпечити публічний контроль за використанням коштів та підвищити прозорість процедур [5]. Як зазначає Тацій Ю., впровадження елементів e-Governance у сфері містобудування поступово наближає Україну до найкращих практик ЄС, таких як системи Building Permit Tracker у Швеції чи Construction Dashboard у Фінляндії [5].

Однак ефективність реалізації програм значною мірою залежить від інституційної спроможності органів управління. Васильченко Ю. у своїй статті наголошує на ролі новоствореної Державної інспекції архітектури та містобудування України (ДІАМ), яка має забезпечувати якісний контроль за будівництвом та усунути корупційні зловживання, що тривалий час стримували розвиток галузі [6]. Водночас, за оцінками експертів, інституційна реформа ще не завершена і потребує подальшого вдосконалення.

Слід також відзначити специфіку реалізації будівельних програм у воєнний період, коли основний акцент зміщується на відновлення критичної інфраструктури – мостів, лікарень, об'єктів енергетики та житлового фонду у звільнених або прифронтових регіонах. Це потребує нових підходів щодо проектного планування, зокрема оперативного перепрофілювання коштів, залучення міжнародної допомоги, логістичного забезпечення, а також адаптації технічних норм до умов швидкого відновлення.

Таким чином, програми розвитку будівництва в Україні демонструють високу адаптивність до викликів часу, зокрема кризових умов війни, та залишаються одним із ключових інструментів впливу держави на структурну трансформацію економіки. Їх ефективність залежить від якості стратегічного планування, прозорості процедур, спроможності управлінських інституцій і впровадження сучасних цифрових рішень, що у сукупності формують основу для довготривалого економічного зростання (табл. 1).

Будівельна галузь традиційно відіграє одну з ключових ролей у забезпеченні зайнятості населення, оскільки є джерелом як прямого, так і опосередкованого працевлаштування. У контексті України, особливо в умовах постійної трансформації ринку праці та повоєнного відновлення, вплив будівництва на рівень зайнятості має стратегічне значення. Галузь забезпечує роботою не лише працівників, задіяних у зведенні об'єктів, але й тисячі осіб у суміжних секторах – виробництві будівельних матеріалів, транспорті, логістиці, машинобудуванні, енергетиці, інжинірингу та архітектурному проектуванні.

Таблиця 1. Основні державні програми розвитку будівництва в Україні (2020 – 2023)

Параметр	«Велике будівництво» (2020–2021)	Інфраструктурна відбудова (2022–2023)	Місцеві програми будівництва житла для ВПО (2023)
Основна мета	Модернізація соціальної та транспортної інфраструктури	Відновлення пошкодженої інфраструктури внаслідок війни	Забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб
Типи об'єктів	Дороги, школи, лікарні, стадіони	Мости, лікарні, водогони, енергетична інфраструктура	Модульне, капітальне та тимчасове житло
Кількість реалізованих об'єктів	Понад 15 000	Близько 4 500 (частково/повністю відновлені)	1 300+ будинків та квартир
Обсяг фінансування, млрд грн	Близько 150 (2021 рік)	Близько 118 (2022 – 2023, у т.ч. кошти донорів)	Близько 12 (у т.ч. допомога міжнародних організацій)
Джерела фінансування	Державний бюджет, Дорожній фонд, місцеві бюджети	Державний бюджет, міжнародні фонди (ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк)	Місцеві бюджети, донорські організації (GIZ, UNHCR)
Вплив на зайнятість	+10% зайнятості в галузі (2020–2021)	Відновлення працевлаштування в деокупованих регіонах	Створення понад 5 000 робочих місць у будівництві
Особливості реалізації	Широке регіональне охоплення, швидкі темпи реалізації	Адаптація до воєнних умов, дефіцит ресурсів	Локальний характер, адресне фінансування

Джерело: [5–7]

За даними Державної служби статистики, станом на кінець 2023 року в будівельному секторі було офіційно зайнято понад 415 тис. осіб, що становить приблизно 2,5% від загальної чисельності зайнятого населення. У роки активного державного інвестування, зокрема під час реалізації програми «Велике будівництво», спостерігалось зростання зайнятості в галузі на рівні 8–10% на рік [4]. При цьому найбільший приріст зафіксовано в регіонах з інтенсивною реалізацією дорожніх, соціальних та інфраструктурних проєктів, таких як Київська, Дніпропетровська, Львівська, Харківська області.

Як зазначає Івко А. В., розвиток проєктів відновлення дорожньої інфраструктури створює не лише тимчасові, а й довгострокові робочі місця, особливо в умовах післякризового відновлення економіки [2]. Будівництво

вимагає широкого спектра професій – від інженерів, архітекторів, геодезистів до операторів спецтехніки, зварювальників і робітників загального профілю. Це дає можливість залучати до праці осіб з різним рівнем освіти та досвіду, включаючи молодь, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а також стимулює розвиток професійної освіти.

У повоєнний період вплив будівництва на зайнятість ще більше зростає. Потреба у відновленні житла, мостів, лікарень, шкіл, об'єктів енергетики створює десятки тисяч нових робочих місць. Зокрема, згідно з даними Державного агентства з відновлення та розвитку інфраструктури, лише у 2023 році завдяки проектам з відбудови було залучено до праці понад 20 тис. працівників у сфері будівництва у звільнених або постраждалих регіонах. Програми з будівництва житла для ВПО, які реалізуються спільно з міжнародними організаціями, також дали суттєвий поштовх для розвитку локальних будівельних компаній і створення нових робочих місць [6].

Крім прямого впливу, будівництво стимулює непряму зайнятість – кожне нове робоче місце у галузі потенційно створює до 3 супутніх робочих місць у суміжних секторах. Це пов'язано із зростанням попиту на продукцію промисловості, логістичні послуги, проектно-кошторисні роботи, страхування, фінансування тощо. Такий мультиплікативний ефект особливо важливий у контексті регіонального розвитку, оскільки сприяє активізації економіки навіть у віддалених або депресивних територіях [4].

Проте вплив будівництва на ринок праці має і свої виклики. У дослідженні Кавуна В. А. [4] звертається увага на дефіцит кваліфікованих кадрів у галузі, що поглибився після 2022 року внаслідок мобілізації, міграції та загального старіння робочої сили. Крім того, значна частина зайнятості залишається тіньовою, особливо в приватному секторі малої забудови. Це створює ризики соціального захисту працівників та втрати податкових надходжень для держави.

Таким чином, будівництво є вагомим фактором впливу на зайнятість населення в Україні, особливо в умовах кризи та повоєнного відновлення. Для посилення цього ефекту необхідно не лише збільшувати інвестиції в галузь, а й модернізувати систему професійної підготовки кадрів, сприяти легалізації праці та впроваджувати сучасні підходи щодо управління трудовими ресурсами в будівельних проектах.

Функціонування та розвиток будівельної галузі значною мірою залежить від якості інституційного середовища та ефективності регуляторної політики держави. В Україні система управління у сфері будівництва протягом тривалого часу характеризувалася фрагментарністю, надмірною зарегульованістю, дублюванням функцій між органами влади та високи-

ми корупційними ризиками. У зв'язку з цим, однією з ключових передумов успішної реалізації державних програм будівництва є забезпечення дієвої інституційної підтримки, реформування дозвільної системи та запровадження прозорих і цифровізованих процедур у сфері містобудівної діяльності.

Як свідчить ретроспективний аналіз, державне управління в будівництві зазнало низки етапів трансформації. За оцінкою Гуштик Н. [7], ключовою проблемою впродовж багатьох років залишалася централізація функцій при недостатній спроможності реалізовувати ефективну політику розвитку. Це зумовлювало низький рівень відповідальності та відсутність оперативного реагування на потреби ринку. У свою чергу, складність погоджувальних процедур, бюрократичні бар'єри та надмірна кількість дозволів істотно затримували реалізацію проєктів.

Суттєві зрушення у сфері інституційного забезпечення почалися після ліквідації Державної архітектурно-будівельної інспекції (ДАБІ) та створення в 2020 році Державної інспекції архітектури та містобудування України (ДІАМ). Як підкреслює Васильченко Ю. [6], діяльність ДІАМ має забезпечити більш якісний контроль за будівельними роботами, зменшити корупційні ризики та створити прозору систему взаємодії між державою та учасниками ринку. Реформа передбачала не лише зміну назви та функцій органу, а й повну цифрову трансформацію процесів – запровадження електронного кабінету забудовника, автоматичної генерації документів, електронної системи моніторингу.

У сфері регуляторної політики особливу увагу було приділено спрощенню дозвільних процедур. У статті Тація Ю. [5] наведено порівняльний аналіз української дозвільної системи з кращими практиками країн ЄС. Автор зазначає, що до початку реформи термін отримання дозволів на будівництво в Україні суттєво перевищував середньоєвропейський показник, що ставило країну на низькі позиції в міжнародних рейтингах легкості ведення бізнесу (Doing Business). Після запуску Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ) ситуація почала покращуватись – значна частина процедур була автоматизована, відкрито публічні реєстри документів, а доступ до містобудівної документації став прозорішим.

Інституційна підтримка також реалізується на рівні місцевого самоврядування, зокрема через органи містобудування та архітектури при обласних та міських адміністраціях. Вони відповідають за видачу містобудівних умов і обмежень, погодження детальних планів територій, а також контроль за дотриманням норм під час проєктування та будівництва. Водночас у багатьох регіонах досі спостерігається низька кадрова спро-

можність, відсутність належної цифрової інфраструктури та системної взаємодії з центральними органами влади. Це гальмує імплементацію новітніх підходів та підвищує ризики адміністративного тиску на бізнес [7].

Крім того, важливим елементом регуляторного середовища є технічне регулювання – будівельні норми, стандарти безпеки, енергоефективності та екологічності. Останніми роками Україна активно гармонізує свої нормативні документи з європейськими директивами, зокрема у рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Запровадження сучасних ДБН (державних будівельних норм) дозволяє застосовувати інноваційні матеріали, підходи до проектування, системи «розумного будинку» та інші технології.

Водночас повномасштабна війна зумовила необхідність оперативного оновлення регуляторної бази з урахуванням нових викликів: руйнування інфраструктури, евакуація населення, необхідність швидкого будівництва тимчасового житла. Держава була змушена впровадити тимчасові механізми спрощеного будівництва, а також нові процедури оцінки шкоди та обстеження пошкоджених об'єктів. Це створило додаткове навантаження на інституції, проте активізувало співпрацю з міжнародними партнерами для розробки нових стандартів відбудови.

Таким чином, інституційна підтримка та регуляторна політика в галузі будівництва в Україні перебувають на етапі глибоких трансформацій. Незважаючи на певні досягнення у цифровізації, дерегуляції та реформованні контролю, залишаються суттєві виклики, зокрема кадрова нестача, нерівномірність впровадження реформ на місцях, та необхідність адаптації нормативної бази до умов відбудови. Для подальшого розвитку галузі необхідне стратегічне посилення інституцій, підвищення прозорості управління та узгодження всіх елементів регуляторного поля відповідно до європейських стандартів.

Будівельна галузь України сьогодні опинилася у центрі глибоких трансформацій, викликаних повномасштабною війною, економічною нестабільністю та необхідністю масштабного відновлення країни. Незважаючи на значний потенціал і стратегічну важливість, галузь стикається з численними труднощами, що стримують її розвиток і знижують ефективність реалізації як державних, так і приватних ініціатив. Основним викликом є нестабільність фінансування. У воєнних умовах основні бюджетні ресурси спрямовуються на оборону, що зменшує обсяги інвестицій у будівництво інфраструктури, житла та соціальних об'єктів. Обмеження доступу до кредитування, подорожчання будівельних матеріалів, порушення логістичних ланцюгів значно ускладнюють реалізацію проектів, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій [4].

Ще однією суттєвою проблемою є дефіцит кваліфікованої робочої сили. Через мобілізацію, міграцію та природний спад населення галузь відчуває гостру нестачу спеціалістів усіх рівнів – від інженерів до робітничих професій. За даними досліджень, багато будівельних компаній змушені працювати з неповною укомплектованістю, що негативно впливає на темпи виконання робіт і якість об'єктів [4]. Водночас професійно-технічна освіта не встигає оперативного реагувати на зміну потреб ринку праці, а перепідготовка кадрів не має належного фінансування.

Невирішеними залишаються й регуляторні проблеми. Попри прогрес у цифровізації будівельної сфери – зокрема впровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва – бюрократичні бар'єри, повільність процедур і недостатня взаємодія між центральними та місцевими органами влади досі ускладнюють погодження проєктів. Як зазначає Тацій Ю. [5], не всі реформи були реалізовані в повному обсязі, а новостворені органи контролю, такі як ДІАМ, ще не мають достатнього кадрового та технічного потенціалу [6]. Також відсутність повноцінного стратегічного плану відбудови країни з чіткими етапами, джерелами фінансування та механізмами реалізації знижує узгодженість дій на всіх рівнях.

Однак поточна ситуація створює унікальні перспективи для будівельної галузі. Очікується, що відбудова України після завершення бойових дій стане масштабним національним завданням на найближчі 10 – 15 років, і саме будівництво відіграватиме ключову роль у цьому процесі. За оцінками міжнародних донорів та уряду, на повноцінне відновлення країни може знадобитися понад 750 мільярдів доларів, значна частина з яких буде інвестована у будівництво житла, доріг, шкіл, лікарень, підприємств та енергетичних об'єктів. Такий масштаб робіт створює потужний мультиплікативний ефект для економіки, сприяє зростанню зайнятості, розвитку суміжних галузей та стимулює інновації [5].

Крім того, посилюється міжнародна підтримка з боку ЄС, Світового банку, ЄБРР та інших партнерів, що відкриває доступ до фінансових ресурсів, сучасних технологій і стандартів управління. Це також формує високі вимоги до прозорості, підзвітності та ефективності будівельних проєктів. Цифровізація стає важливим напрямом модернізації: активне впровадження BIM-технологій, електронного ліцензування, геоінформаційних систем, систем моніторингу дає можливість знизити витрати, покращити планування й уникнути зловживань [1][2].

Водночас посилюється тенденція переходу до сталого, «зеленого» будівництва. Все більше уваги приділяється використанню енергоефективних технологій, екологічно безпечних матеріалів, впровадженню від-

новлюваних джерел енергії. Такий підхід відповідає стратегічному курсу України на європейську інтеграцію та гармонізацію технічного регулювання з директивами ЄС. Нові стандарти будівництва передбачають не лише функціональність об'єктів, а й комфорт, безпеку, інклюзивність та довговічність.

Враховуючи ці тенденції, будівельна галузь має реальний шанс стати не лише рушієм фізичного відновлення країни, а й джерелом якісного економічного зростання, технологічного оновлення та соціального згуртування. Для цього необхідна консолідація зусиль держави, бізнесу, громадськості та міжнародних партнерів, системна кадрова політика, удосконалення регуляторного середовища й стратегічне планування. Лише за умови комплексного підходу та довгострокового бачення будівництво зможе виконати свою ключову функцію – відновити, оновити й переосмислити простір життя у повоєнній Україні.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що будівельна галузь відіграє одну з ключових ролей у забезпеченні економічного зростання та зайнятості населення України. Вона не лише генерує значну частку валового внутрішнього продукту, але й має потужний мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних секторів економіки, таких як транспорт, виробництво будматеріалів, машинобудування та енергетика. Аналіз сучасних державних програм, зокрема «Великого будівництва» та проєктів відновлення, підтверджує ефективність інфраструктурного інвестування як інструменту активізації економічної діяльності на регіональному та національному рівнях.

Розвиток будівництва позитивно впливає на ринок праці, створюючи тисячі робочих місць та сприяючи зростанню зайнятості в післякризовий період. Водночас галузь стикається з низкою системних викликів – нестабільністю фінансування, дефіцитом кваліфікованих кадрів, недостатньою координацією на рівні інституцій та недосконалістю регуляторного середовища. Попри впровадження реформ, зокрема створення ДІАМ і запуск Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, залишається потреба в подальшій дерегуляції, цифровізації та забезпеченні прозорості процедур.

Перспективи галузі на пряму пов'язані з повоєнним відновленням України. Очікується, що будівництво стане провідною силою економічного відродження, формуючи нову якість простору – безпечного, інклюзивного, енергоефективного. Важливу роль у цьому відіграватиме міжнародна підтримка, впровадження інноваційних технологій, дотримання європейських стандартів, а також активна участь громад і місцевого

самоврядування. Реалізація цих можливостей потребує стратегічного підходу з боку держави, розвитку кадрового потенціалу, удосконалення управлінських практик і забезпечення ефективної взаємодії між усіма учасниками будівельного процесу. Таким чином, будівництво має не лише відновлювати зруйновану інфраструктуру, а й формувати нові засади економіки України – більш інноваційної, стійкої та орієнтованої на людський капітал. Успішна реалізація цієї ролі можлива лише за умови комплексної державної політики, підтриманої інституційно, фінансово та технологічно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононенко І. В., Кподжедо М.Ф.К. Метод вибору підходу для управління портфелем проєктів і його застосування. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія: Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проєктами*. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1(5). С. 29 – 38.
2. Івко А. В. Підходи синкретичного управління в проєктах відновлення дорожньої інфраструктури. *Вісник Національного транспортного Університету. Сер. Технічні науки*. Київ: НТУ, 2022. Вип. 3(53). С. 433 – 442.
3. Гарат М.Р. Будівельна діяльність як об'єкт науково-правових досліджень. *Правова держава*. 2019. №34. С. 15 – 22.
4. Кавун В.А. Аналіз сучасного стану та тенденції розвитку будівельної галузі України. *Конференції Житомирського державного технологічного університету*. 2017. URL: <https://con.f.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/12/99.pdf>.
5. Тацій Ю. Дозвільна система в будівництві: Україна і найкращі світові практики. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/26/660957>.
6. Васильченко Ю. Держінспекція відновить порядок у контролі будівництва. *Укрінформ*. 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3025220-derzhinspekciya-mistobuduvannya-vidnovit-poradok-u-kontroli-budivnictvavasilchenko.html>.
7. Гуштик Н. Державне управління в галузі будівництва: ретроспективний аналіз. *Ефективність державного управління : Зб. наук. праць*. 2013. Вип. 37. С. 204 – 212.
8. Зеленков А. В., Нестеренко Г. В. Управління проєктами дорожньо-будівних робіт. *Економіка та управління підприємством машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр.* Харків: ХАІ. 2011. № 1(13). С. 57 – 65.

REFERENCES

1. Kononenko, I. V., & Kpodzhedo, M. F. K. (2022). Metod vyboru pidkhodu dlia upravlinnia portfelem proiektiv i yoho zastosuvannia [Method for selecting an approach to portfolio management and its application]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho*

universytetu "KhPI". Serii: *Stratehichne upravlinnia, upravlinnia portfeliamy, prohramamy ta proiektamy*, (1)(5), 29 – 38 [in Ukrainian].

2. Ivko, A. V. (2022). Pidkhody synkretynohoho upravlinnia v proiektakh vidnovlennia dorozhnoi infrastruktury [Approaches to syncretic management in road infrastructure recovery projects]. *Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu. Serii: Tekhnichni nauky*, 3(53), 433 – 442 [in Ukrainian].

3. Harat, M. R. (2019). Budivelna diialnist yak obiekt naukovo-pravovykh doslidzhen [Construction activity as an object of scientific and legal research]. *Pravova derzhava*, (34), 15 – 22 [in Ukrainian].

4. Kavun, V. A. (2017). Analiz suchasnoho stanu ta tendentsii rozvytku budivelnoi haluzi Ukrainy [Analysis of the current state and development trends of the construction industry of Ukraine]. *Conference proceedings of Zhytomyr State Technological University*. Retrieved from <https://conf.ztu.edu.ua> [in Ukrainian].

5. Tatsii, Yu. (2020). Dozvilna systema v budivnytstvi: Ukraina i naikrashchi svitovi praktyky [Permit system in construction: Ukraine and best global practices]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua> [in Ukrainian].

6. Vasylchenko, Yu. (2020). Derzhinspektsiia vidnovyt poriadok u kontroli budivnytstva [State inspection will restore order in construction control]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua> [in Ukrainian].

7. Hushtyk, N. D. (2013). Derzhavne upravlinnia v haluzi budivnytstva: retrospektyvnyi analiz [Public administration in the construction sector: A retrospective analysis]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, (37), 204 – 212 [in Ukrainian].

8. Zelenkov, A. V., & Nesterenko, H. V. (2011). Upravlinnia proiektamy dorozhno-budivelnnykh robit [Project management of road construction works]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvom mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, 1(13), 57 – 65 [in Ukrainian].